

Onderwijsbestuurders over consequenties van bezuinigingen

Anticiperen op de *impact*

Veel plannen die in het Regeerakkoord staan, krijgen de komende jaren hun uitwerking. Scholen gaan merken wat dit voor het onderwijs betekent. Minder geld, andere prioriteiten en efficiënter werken. Bestuurders van aoc's en groene hogescholen maken zich zorgen, bijvoorbeeld als het gaat om werkdruk en onderwijskwaliteit. Ze proberen nu te anticiperen.

Ook het onderwijs ontkomt niet aan bezuinigingen. Zo zit bijvoorbeeld het onderwijspersoneel al vier jaar op de nullijn. Dat wil zeggen dat salarissen niet meestijgen met inflatie. En terwijl de overheid onderwijskwaliteit wil verbeteren en meer professionalisering van docenten wil, moeten scholen “meer doen met minder geld”.

De economische crisis dwingt tot keuzes. Geen maatschappelijke stages meer, of gratis schoolboeken en studeren wordt duurder. De regeringspartners willen verder ‘de specifieke subsidies onderwijsvernieuwing groen onderwijs’ beëindigen, ook wel de Groene Plus genoemd. Dit omvat een jaarlijkse bijdrage van het ministerie van Economische Zaken van 55 miljoen euro voor onder meer praktijkleren en innovatie. De bezuiniging betekent het einde van de Kigo-regeling, het treft de Groene Kennis Coöperatie die innovatieprogramma's coördineert, en het raakt de middelen voor kennisverspreiding, internationalisering en verbetering van de examinering. De AOC Raad stelt dat vijftien miljoen euro sowieso niet weg kan, omdat dit geld is voor praktijkleren en dat is OCW-conforme financiering.

Er is nog meer, want volgend jaar wordt passend onderwijs ingevoerd, terwijl er nog onzekerheid is over het uiteindelijke budget. De korting op leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) treft vooral aoc's, waar relatief veel vmbo'ers een lwoo-indicatie hebben.

Mbo-scholen hebben verder te maken met minder overheids-geld per leerling en bezuinigingen op volwasseneneducatie. Bezuinigingen in het hoger onderwijs, waar ook al jaren gekort wordt op de compensatie voor de loon- en prijsontwikkeling, verlagen het budget van de hogescholen volgens een schatting van de Vereniging Hogescholen (voorheen de HBO Raad) structureel met vier procent.

Dalende budgetten brengen nogal wat risico's met zich mee. Denk maar aan verlies aan expertise, overbelasting op de werkvloer met een hoger ziekteverzuim bij docenten, en meer gedwongen ontslagen. Veel docenten met een tijdelijk contract zullen worden ontslagen, terwijl ze over een paar jaar misschien hard nodig zijn om de vergrijzing op te vangen. Bezuinigingsmaatregelen staan ook haaks op ambities als meer kenniseconomie, professionalisering en hogere onderwijskwaliteit. Maar hoewel bestuurders zorgen hebben, zien ze ook kansen en uitdagingen.

Ans Christophe, lid CvB Citaverde College

“Het is niet iets van dit jaar, we hebben al langer te maken met krimp. We hebben nagedacht over meerjarensenario's met ook clustering. En je kijkt naar zaken zoals backoffice en hrm. Hoe kun je dat over het hele aoc zo goed mogelijk regelen? Het heeft consequenties voor de gebouwen – we gaan niet meer bouwen – en voor het personeel. We moeten dit jaar afscheid nemen van een paar tijdelijke mensen, maar dat zijn er niet meer dan een handjevol. We proberen voor anderen zoveel mogelijk emplooi te vinden binnen het aoc. En we bieden mensen van 63 en 64 een vertrekregeling aan. Dat zouden er twaalf kunnen zijn, maar er is geen sprake van reorganisatie. Ze kunnen het accepteren of niet. De grote groep van pensioenuitstroom komt over een paar jaar. Het is allemaal nog te overzien. Ik verwacht dat we in 2015 en 2016 echt gaan voelen wat het betekent. De consequenties van krimp, de vermindering van bekostiging, verlaging van het zorgbudget en focus op vakmanschap. Natuurlijk is niet alles voorspelbaar, maar we proberen nu voor te sorteren.”

‘Ik denk aan de jonge docenten waar ik noodgedwongen afscheid van moet nemen. Daar zit de pijn’

Ab Groen, voorzitter CvB Helicon Opleidingen

“Het betekent dat we nog meer moeten letten op efficiëntie en doelmatigheid. Welke opleidingen worden te klein? We hebben besloten om de geplande start van Toegepaste biologie op enkele vestigingen nu niet te doen. Er zijn te weinig aanmeldingen. Met de kwalificatiestructuur zien we zeker kansen in clustering van opleidingen. Je kunt het ook doen door bijvoorbeeld een nog scherper profiel van vestigingen neer te zetten. We hoeven niemand te ontslaan. We hebben een reguliere in- en uitstroom en het kan daarbinnen worden opgevangen.

Ik volg de ontwikkelingen rondom de Groene Tafel (zie pagina 18 in deze editie) ook als bestuurslid van de Groene Kennis Coöperatie (GKC) en de AOC Raad. Wat ik heel belangrijk vind, is dat we als aoc's, hbo-instellingen en overige kennisinstellingen een structuur neerzetten, een netwerk waarin we verbinding kunnen realiseren. We moeten ons behalve met elkaar, verbinden aan jongeren, bedrijfsleven, maatschappelijke ontwikkelingen en ook aan nieuwe kennis. Continu luisteren. Je kunt niet een gesloten bolwerk vormen. We moeten al onze zintuigen open zetten. “

Roel Schilt, voorzitter CvB AOC Terra

“De komende jaren gaat er heel wat gebeuren. We hebben te maken met zeker drie grote ontwikkelingen: focus op vakmanschap, passend onderwijs en ook hier de krimp in de regio. Tegen de verwachting in groeien we wel met het aoc. We moeten nog doorrekenen wat het financieel gaat betekenen, daar kan ik niets over zeggen. Maar er wordt de komende jaren in elk geval een hoop creativiteit van ons gevraagd.”

Niek Barendregt, voorzitter CvB Edudelta College

“We hebben de afgelopen jaren geprobeerd op een goede en effectieve manier met maatschappelijk geld om te gaan. We zitten daarom nu in een redelijk stabiele positie. Maar wij moeten ook kijken waar we wat doen, want de kunst is om dit vast te houden. De strategie is dan dat we bij ontwikkelingen en de economische vraag in de regio's proberen aan te sluiten.

Als er via natuurlijk verloop mensen vertrekken, vraag je je wel even af of we de vacature direct moeten opvullen. We moeten scherper overwegen wat we doen en wat niet, maar ook wij komen niet aan het primaire proces. Als het nodig is, investeren we om de onderwijskwaliteit blijvend te waarborgen. Dat innovatiegelden wegvallen betekent dat we creatiever moeten worden om opleidingen up to date te houden, aansluitend bij de vraag uit de regio. En wat het vmbo betreft, dat je daar bijvoorbeeld voorbereid bent op ontwikkelingen zoals passend onderwijs. Er is veel samenwerking nodig, maar dan zie ik wel voldoende perspectief om door deze lastige periode te komen.”

Frida Hengeveld, voorzitter CvB De Groene Welle

“In 2013 hebben we acht procent minder inkomsten, dus ook zoveel minder middelen. Het betekent inderdaad dat je meer met minder moet doen, een andere manier van organiseren, creatieve oplossingen bedenken om zaken overeind te houden. Met de BKS (de nieuwe kwalificatiestructuur) proberen we zaken te combineren zodat we het onderwijs in de primaire sector overeind kunnen houden, maar dat speelt al jaren. Het goede nieuws is dat er meer vraagsturing komt, we komen meer zelf aan zet. Wij doen dat bijvoorbeeld via 4-groen (met Nordwin College, AOC Terra en AOC Oost). Mijn zorg zit vooral bij de docenten die straks klassen krijgen met meer dan dertig leerlingen en dan ook nog met passend onderwijs te maken krijgen. Zij moeten gemotiveerd en met energie aan de goede zaak kunnen blijven werken. En ik denk aan de jonge docenten waar ik noodgedwongen afscheid van moet nemen. We hebben de afgelopen weken mensen moeten informeren dat ze geen aanstelling kunnen houden. Daar zit de pijn. Tegelijkertijd realiseer ik me dat er ruimte ontstaat om dingen slimmer aan te pakken.”

Rien Komen, voorzitter CvB a.i. Hogeschool Van Hall Larenstein

‘We moeten meer met minder doen, slimme oplossingen bedenken, samenwerken en ook harder werken’

“Er is veel beweging in het hoger onderwijs. Zo hadden we vorig jaar de discussie over de langstudeerregeling en nu gaat het over een leenstelsel. Met de bezuiniging op de Groene Plus is het ook voor onze school vraag: Hoe kun je de donkergroene opleidingen in de benen houden? Praktijkleren is daar wel nodig. Zoals alle scholen moeten we nu voor meerjareninvesteringsplannen nadenken over hoe we dit de komende drie jaar willen organiseren. Het zal er op neerkomen dat we minder inkopen en meer zelf gaan organiseren. Bijvoorbeeld zoals we in het waterapplicatiecentrum in Friesland samenwerken met bedrijven die bij ons toegang krijgen tot faciliteiten en studenten. Die applicatiecentra zijn ook denkbaar voor sectoren zoals milieu en voeding. Voor innovatiegelden gaan we nu de Kigo wegvalt op zoek naar andere geldmiddelen, bijvoorbeeld vanuit de EU. Het gaat erom dat je de financiële middelen hebt voor projecten waar docenten in aanraking met innovatie komen. Dan heb je nog de prestatieafspraken, die vormen zeven procent van de inkomsten. Je moet die afspraken wel waarmaken, anders word je geconfronteerd met een extra bezuiniging. Het zal impact hebben op ons personeelsbestand, maar die gevolgen worden pas vanaf 2015 verwacht. We denken dat de groene sector blijft groeien en dat we ons marktaandeel kunnen vergroten. Misschien moeten we een Groenpact sluiten, vergelijkbaar met het Techniepact dat de overheid dit voorjaar met onderwijs en bedrijfsleven in die sector heeft gesloten.”

Peter Scheerder, directeur Green Life Sciences Hogeschool Inholland Delft

“De financiële druk is een *fact of life*, dat is niet nieuw. De Rijksbekostiging per student neemt niet echt toe, maar de kwaliteitseisen worden opgeschroefd en dat moet je met dezelfde formatie oplossen. Ik wil het niet bagatelliseren, maar ik word er niet zenuwachtig van. We moeten wel een tandje bijzetten. Bij Inholland worden de groene licenties (in Delft) EZ-bekostigd en ook voor ons geldt de bezuiniging op de Groene Plus. We hebben bijvoorbeeld twee Groene-Pluslectoraten. Die zijn halverwege de rit, er is nog wel ademruimte. Ik werk met volle overtuiging aan de transformatie van school naar kenniscentrum en de veranderende relatie met bedrijfsleven, overheden en maatschappelijke organisaties. Ik zie het niet negatief in. Het lukt ons toch in alle bescheidenheid om keurig overeind en ook goed zichtbaar te blijven.”

Rien van Tilburg, voorzitter
CvB Clusius College

“Het raakt vooral het mbo, waar je ziet dat we van een relatieve voorsprong plots op achterstand worden gezet. We moeten ermee dealen, maar we gaan bij Clusius geen vestigingen sluiten of opleidingen beëindigen en het heeft niet onmiddellijk personele gevolgen. Ongetwijfeld zal op termijn de formatie afnemen, maar als er honderd leerlingen minder zijn, kost dat ook fte’s. Risico’s zijn er zeker, maar bijvoorbeeld in de Centra voor Innovatief Vakmanschap zie ik ook kansen. Als je mij vraagt wat er zeker moet blijven, dan noem ik het Ontwikkelcentrum en de informatievoorziening (met name via Groen kennisnet en Silo). We moeten meer met minder doen, slimme oplossingen bedenken, samenwerken en ook harder werken. De grootste zorg is dan dat mensen plezier in het werk houden en vitaal hun werk kunnen blijven doen.”

Zorg is er bij bestuurders over groeps grootte, werkdruk en motivatie van docenten om ‘met energie aan de goede zaak’ te blijven werken

Gert Kant, voorzitter CvB Lentiz Onderwijsgroep

“De verwachting is dat we het vanaf 2016 echt gaan merken. Dat betekent dat we de mogelijke consequenties in kaart moeten brengen en daarop anticiperen. Een voordeel voor ons als Lentiz is dat we ook OCW-onderwijs hebben. Daardoor is de speelruimte groter. Bovendien hebben we bij iedere nieuwbouw in de laatste jaren vmbo en mbo samengebracht. De bezuiniging raakt met name mbo, maar op deze manier kun je dat makkelijker opvangen. Strategische keuzes uit het verleden komen nu goed tot hun recht. We hebben een aantal scenario’s door laten rekenen en gaan daarover in gesprek. De wereld verandert tussen nu en 2016 ongetwijfeld, maar op basis van onze scenario’s kunnen we plannen bijstellen. De verwachting is dat we in 2016 op achthonderd fte acht tot tien fte minder hebben. De zorg is dan eerder wat de gevolgen zijn van de ingrepen voor de kwaliteit van het onderwijs. En de kunst is om het zo in te richten dat je het kunt managen en ook de innovatieve kracht kunt behouden.”

‘Als de OCW-conforme praktijkleermiddelen niet behouden blijven, is het drama niet te overzien’

Bastiaan Pellikaan,
voorzitter CvB Aeres Groep

“Ik hoop dat de praktijkleermiddelen conform OCW bekostigd blijven. Als dat niet behouden blijft, is het drama niet te overzien. Maar ook de bezuiniging op innovatiegelden zal consequenties voor de formatie hebben. De vraag is of dat nog kan nadat we twee jaar geleden een reorganisatie hadden. Zeker bij vmbo en mbo is de lucht er echt al uitgeperst. En in het hbo begint de druk toe te nemen. In groen hbo is de overheidsbijdrage per student al iets lager dan in het overige hbo.

Ik zie allerlei tegenstrijdige bewegingen. Aan de ene kant is er minder geld en aan de andere kant worden er hogere eisen gesteld aan onderwijskwaliteit en aan docenten. Een andere tegenstrijdigheid is dat de primaire opleidingen, waar deelnemersaantallen het laagst zijn, het minst doelmatig zijn. Het zou echter absurd zijn om die te stoppen. En verder zijn we met een grootschalige onderwijsvernieuwing bezig, kortere opleidingen en intensiever onderwijs, terwijl de budgetten dalen. Mijn grootste zorg is of de docenten dit allemaal aan kunnen, want het vraagt ontzettend veel van ze. We hebben als groen onderwijs echt wel iets te bieden. Als het gaat om duurzaamheid, groen en topsectoren zijn we onmisbaar. Ik zie verder dat de *meeting points* van het CIV Agro & Food beginnen te draaien en ook dat bedrijven ons actief benaderen.”

Hans Jansen, lid CvB Wellantcollege

“Het worden spannende tijden. Naast ontwikkelingen zoals Focus op vakmanschap is het cumulatieve effect van de financiële maatregelen voor groen onderwijs en dus ook voor Wellant fors. Effect is dat er in 2016 ongeveer tien procent minder te besteden is ten opzichte van 2012 (zelfs 16% ten opzichte van 2010). Voor Wellant is de impact nog groter, omdat een in de afgelopen jaren bewust begroot en gerealiseerd tekort vanaf 2014 wordt teruggebracht naar ‘nul’. Gelukkig hebben wij (nog) niet te maken met krimp. Positief is ook dat dit alles noodzaakt tot het maken van keuzes waarbij onderwijsproces en onderwijskwaliteit centraal moeten staan.

Wellant is vorig jaar gestart met een ombuigingsprogramma. Ondersteunende processen worden efficiënter ingericht en de omvang van het management teruggedrongen. Dit programma raakt de gehele organisatie en kan niet zonder reorganisatie worden gerealiseerd. Natuurlijk streven we ernaar geen gedwongen ontslagen te laten vallen en de personele reductie van ruim honderd fte via natuurlijk verloop en de instrumenten en maatregelen opgenomen in het sociaal plan te realiseren. Komend jaar wordt duidelijk of we hierin slagen.”

Rein van de Wal, directeur Prinsentuin College

“We hebben dit jaar gekeken naar mogelijkheden om te bezuinigen. Ons budget voor praktijkleren is al afgeroomd. En in ons meerjareninvesteringsplan (voor dat praktijkleren) is een geleidelijke overgang naar 2015 beschreven als dat budget – zoals het er nu uitziet – wegvalt. Zo hebben we gekeken of we een glastuinbouwbedrijf kunnen huren dat onze leerlingen kunnen beheren. We moeten goed opletten dat groen onderwijs niet zijn identiteit verliest, want veel van die identiteit is gebonden aan de praktische context. Daar kun je misschien makkelijk op bezuinigen, maar dat brengt wel risico’s met zich mee.

Per 1 augustus 2013 is er vijf fte bezuinigd op een totaal van negentig tot honderd fte. Dat moet genoeg zijn. Een risico is wel dat de groepsomvang zodanig wordt dat het consequenties heeft voor werkdruk en daarmee voor goed werkgeverschap. Een mogelijkheid is dat je nog meer samen doet, zoals we met primaire opleidingen in het zuiden doen. En we moeten ook nadenken over een ander verdienmodel waarbij wordt gekeken naar wat het bedrijfsleven kan betekenen.

Ik prijs me gelukkig met onze positie binnen ROC West-Brabant, want dat betekent dat we niet hoeven te concurreren met het ROC. We vormen een onderdeel van de collectieve ambitie.”

De vraag als het budget voor praktijkleren wegvalt, is: hoe kun je de donkergroene opleidingen in de benen houden?

Ton Stierhout, voorzitter CvB Nordwin College

“Je moet met het oog op wat komt, zorgen dat je de bedrijfsvoering tiptop op orde hebt. Ons voordeel is dat we de kleinste overhead hebben, maar dat betekent ook dat we daar niets meer kunnen halen. We kijken nu vooral naar de onderwijslogistiek, dat wil zeggen nog efficiëntere inzet van het geld. Deze zomer proberen we boven tafel te krijgen waar dat kan en daarna ondernemen we actie. We moeten dan ook kijken naar de praktijkleerverzoeken, voor de veehouderij bijvoorbeeld met de Dairy Campus. Verder praten we met het bedrijfsleven hoe we dat ook voor andere opleidingen kunnen oppakken en we kijken of we Europese gelden kunnen aanspreken.

Werkdruk? Ja, de groepen worden groter. We hebben ook al een bezuiniging van vier procent op de formatie gehad. Ik sluit mijn ogen niet voor wat er komt, we moeten tijdig anticiperen. Maar ik hoop ook op gezond verstand bij de politiek. Dat ze de sectoren in de benen houden waar we in Nederland het geld mee verdienen. We zijn natuurlijk ook nog bezig met onderwijs, met de ontwikkeling van jonge mensen. Daar moet je zorgvuldig mee omgaan. Ik denk dat we het als aoc’s goed doen.” ■